

Szép ünnepeink!

Az elmúlt hetekben két jelentős ünnepben volt részünk. Augusztus 16-án Herencsényben tartotta ünnepi közgyűlését Nógrád megye Önkormányzata, szeptember 1-én pedig Sólyom László köztársasági elnök a cserhátsurányi közösen működtetett körzeti iskolát választotta országos évnnyitója helyszínéül. Mindkét esemény kiválóan sikerült, a rendező házigazdák kitűnőre vizsgáztak vendégfogadásból.

A herencsényi közgyűlés résztvevőit a fonóban fogadta a falu népe, jóleső érzés volt látni, hogy milyen sok segítőkész ember él községünkben. Nyilván még a távolmaradók egy része is szívesen segített volna, ha értesül az eseményről. A megyei képviselők, valamint a térség polgármesterei a Fonóból gyalog mentek a templomba, útközben megismerhették a Szentjánoska és a Bolza kúria történetét. A misével egybekötött ünnepi közgyűlést követően a Fonóban láttuk vendégül a résztvevőket, a kellemes baráti beszélgetés késő délután ért véget.

Az évnnyitó is kiválóan sikerült, a cserhátsurányiak vendégszeretetét, valamint a környék falvaiból érkező vendégek barátságos természetét dicséri, hogy Sólyom László köztársasági elnök az évzárót követően még egy órát köztünk maradt, és láthatóan felszabadulva beszélgetett a gyerekekkel, szülőikkel, a népviseletbe öltözött lányokkal, asszonyokkal, a pedagógusokkal és a képviselőkkel.

Nekünk Herencsényieknek büszkeség töltötte el szívünket, amikor az első osztályba menő Dropka Dóri hibátlanul, és ritkán látott bátorsággal elmondott verssel köszöntötte az ország legfőbb közjogi méltóságát.

Említést érdemel Sztancsik József igazgató beszéde is, szavainak tartalmát megerősítette a hiteles előadásmód. Méltón igazodott a köztársasági elnök nagy gyakorlattal összeállított üzenetéhez, amelyről az országos sajtó is kiemelten tudósított. Gratulálunk Jusztin Józsefnek és Szántó József polgármestereknek, a képviselőtestületnek, a pedagógusoknak, valamint a szervezőmunkában résztvevő lakosságnak a településeink hírét messzire vivő események kifogástalan lebonyolításáért.

Sólyom László beszéde

Tisztelt Jelenlévők, Cserhátsurány és Herencsény polgárai! Tisztelt Tanárok és Tanár Urak, kedves Gyerekek – akikhez külön is fordulok, hiszen ez az ő napjuk.

Örömmel jöttem a cserhátsurányi Tessedik Sámuel iskola évnnyitójára. Ezt az iskolát néhány évvel ezelőtt még a bezárás fenyegette, annyira lecsökkent a tanulók száma. Ma viszont a környék körzeti iskolája, amely vonzza az iskolásokat, és átlagon felüli oktatást kínál. Eredményesen tanít még angolt és németet is, tantermei minden modern segédeszközzel fel vannak szerelve, új, nagy tornaterme van. Fejlesztőpedagógusok segítik a rászorulókat. Tánc, kerámia és színjátszás-képzést választhatnak a gyerekek. Az iskola a duatlon diákolimpiákon rendszeresen helyezést ér el. A tankönyv ingyenes, az étkeztetés olcsó. A továbbtanulási arány nagyon jó: 80% érettségizett, a felsőoktatásba 65%-nyi diák ment tovább. Mind-eközben a tanulók egyharmada roma. Míg nem messze innen országos botrány kellett ahhoz, hogy 30 roma gyerek egyáltalán járhasson iskolába, itt nincsenek elkülönített osztályok, és a cigánygyerekek is minden évben nyújtanak valamilyen kiemelkedő teljesítményt, akár a sportban, akár a továbbtanulásban. Mindezt a helybéliek nagyon jól tudják, az ország számára mondom el az eredményeket.

Cserhátsurány tehát a pozitív példa. Másolni biztos nem lehet, hiszen a sikerhez az itteni körülmények kellettek; mindenek előtt az emberek – az Igazgató Úr, a tanárok, másfelől a polgármesterek és a mindkét falu segítő lakosai.

Azért jöttem ide, hogy elismerésemet fejezzem ki mindnyájuknak. De az elismerés egyben minden kistélepülés küzdelmeinek is szól, és rájuk akarja irányítani az ország figyelmét. Országjárásaim során mindenütt találkozom a kis falvak élni akarásával. Ott, ahol a pusztasztatikák alapján reménytelenségnek kellene uralkodnia, azt tapasztalom, hogy minden apró lehetőséget megragadnak, és nem adják fel a reményt. Mindenütt megmutatkozik a szűkebb haza szeretete: szinte nincs, ahol ne dolgoznák fel a falu történetét, ahol ne nyomtatnának egy kis ismertető füzetet a látnivalókról és lehetőségekről. Itt egy jó iskola, ott egy szerény, de kifogástalan kis fogadó, vagy a vidéken ismertté vált termék. Mindezek Magyarország felemelkedésének biztos és öröndetes jelei.

Nem is szeretnék ünneprontó lenni. De van, amit semmilyen önkormányzat nem pótolhat, csak a szülők: kevés a gyerek. Ha a születések száma továbbra is csökken, lehet egy ideig máshonnan, más iskolák elöl elvinni a gyerekeket, de egy idő múlva itt is üresek maradnak a padok.

Nem szeretnék belebocsátkozni a közoktatás súlyos helyzetébe sem – az iskolabezárásokba, elbocsátásokba, fenntartási nehézségekbe, sem a családok terheibe. Éppen arra akarok rámutatni, hogy mindezek ellenére is

(Folytatás a 2. oldalon)

(Folytatás az 1. oldalról)

Dropka Dóri versmondó társára figyel

sikerülhet megmenteni és felvirágoztatni egy iskolát. E két község, Cserhátsurány és Herencsény felismerte, hogy az általános iskola mennyire meghatározza az emberek jövőjét. Ez az iskola képes a leginkább kiegyenlíteni a gyerekek otthonról hozott egyenlőtlen esélyeit. Itt tanul meg a gyerek nemcsak írni, olvasni, számolni, hanem tanulni is. Itt dől el, milyen esélyekkel lép tovább, akár felsőbb iskolákba, akár azonnal a munkaerő-piacra. Ezért nagyon fontos a fejlesztő-pedagógusok jelenléte. Nem kevésbé fontos a művészeti oktatás sem. Ezek mind a teljes emberré nevelést segítik. Ismerjük a jó továbbtanulási adatokat – de hogy járul hozzá a jó iskola magának a kibocsátó községeknek a megmaradásához vagy fejlődéséhez? Cserhátsurány itt is próbálkozik: a helyben keresett szakmákban szakképzés fog indulni.

Azoknak a gyerekeknek, akikért az iskola van, és akiknek a jövőjét érinti az, amiről eddig szó volt, ezek a gondolatok talán érthetetlenek, túlságosan elvontak. Nagy emberek, tudósok, Nobel-díjasok gyakran emlékeznek meg iskoláikról – de leginkább csak középiskoláikról. Ez érthető is – a kamaszok már elemzően és kritikus szemmel nézik iskolájukat is. Pedig az általános iskola hatása, ha rejtettebb is, nem kevésbé fontos. Nekem például alsó tagozatos éveimről kevés emlékem maradt. Schreier tanító bácsi arcára pontosan emlékszem, és főleg a kora nyári iskolaudvarra, ahol már árnyékot vetettek a fák. Meg hogy a tanító bácsi lánya hozzánk jött gyakorló tanításra, és mennyire örültünk, amikor bemutatta a kis tanító nénit. Bármilyen kevés is az emlék, megmaradt bennem egy nagy szeretet a régi iskola iránt. Ma is megdobogtatja szívemet, ha arra járok, és bizony nem egyszer tettem kerület, hogy elmehessek az iskola mellett.

Azt kívánom nektek, hogy majd ti is így éreztetek iskolátok iránt!

Sztancsik József beszéde

Nagy szeretettel köszöntök mindenkit, aki ma személyesen eljött és meggyőződhet arról, hogy iskolánk a rá zúduló lavinák ellenére él és dolgozik, sőt tisztelettel és örömmel jelenthetem, hogy óvodánk és iskolánk tanulói létszáma ismét növekedett.

Konfuciusz, a legnagyobb kínai bölcs írta egykor, hogy tanulás nélkül az erkölcsösség korlátolt-sághoz, a bölcsesség szertelenséghez, az igazságosság kegyetlenséghez, az egyenes tartás grombasághoz, a bátorság rendtelenséghez, az állhatatosság külön-cséghez vezet. E furcsa, de mély igazságtartalmú gondolat arra utal, hogy az iskola nem csupán az információ átadás helye, hanem a jellem formálásáé, a nevelésé is.

Itt a végeken, ahol szinte minden iskolát fenyeget a bezárás réme, ez a régi tanító-nevelő cél különös értelmet nyer. Ma még van pislákoló élet a palóc falvakban, és tudjuk, amíg a sorscsapások ellenére lassan gyarapodott a közösség lélekszámban, anyagiakban és

szellemiekben egyaránt, a tanító minta volt minden törekvő kisdíák, és gyermeket nevelő ember számára. A tanító életvittele, lakásának berendezése, viselkedése, értékrendje határozta meg a következő generációk igényességét a társadalomban.

Amikor a tanító már nem lett minta, megbomlott a falu évszázados rendje is, és maguk a tanítók is kezdtek kivonulni a falu életéből. Először csak a közművelődésből, a sportéletből, majd valóságosan is, mert megszűnik az iskola.

Hol vannak a színjátszó körök, az olvasókörök, a sportegyesületek, amelyek 70–80 éve a virágkorukat élték, de még átalakulva, nyomaikban a hatvanas években is léteztek?

A szocialista vidékpolitika, majd a rendszerváltás hegyomlásai nyomán szellemi sivataggá válhat a magyar vidék, ahol minden ambíciózus, értelmes gyerek legfőbb gondolata az elvagyodás. Elmenni bárhová, mert mindenütt jobb, mint itt.

Súlyom László a herencsényi asszonyok társaságában

Herencsényi Hirmondó • Herencsény polgárainak tájékoztató magazinja • Megjelenik minden hónap utolsó hetében • Kiadja: Herencsény község önkormányzata
 Felelős kiadó: Jusztin Józsefné polgármester • A szerkesztőség címe: Herencsényi Főút, 2677 Herencsény, Kossuth út 50. • Felelős szerkesztő: Pekár István, tel: 303-436-115, e-mail: pekar55@t-online.hu • Szerkesztőségi titkár: Ambrózi Erzsébet, tel: 35-357-459, e-mail: szandai_jozsef@t-online.hu • Nyomdai munkák: Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., 1149 Budapest, Angol u. 34. • Ügyvezető: Bolyki István • Nyomdai előkészítés: Sándor Anna, Soós Éva • Lapunk szerzői: Ambrózi Erzsébet, Csizék Róbert, Hegedűs Szilárd, Lukács Rita, Pekár István, Pszota Csilla, Szandai József, Szedlák Dorina, Varga Judit

Aztán jönnek a családás évei, s rá kell jönniük, hogy többet vesztek, mint amit nyertek. Pedig csak egy kicsi hiányzott ahhoz, hogy ott maradjanak, ahol felnevelő közösségük él, de azt a kicsit nem adta meg a társadalom.

Talán ezer év kulturális öröksége áll a végpusztulás előtt. A meg bomlott, széthulló közösségeket újra kell kovácsolni, az élet elé nézőknek távlatot kell nyújtani. Nem csupán a városok lakótelepeire, lakóparkjaiba kell csalogatni az embereket, ahol a közösségi életnek szinte minden eleme hiányzik, hanem a meglévőt kell újra építeni.

Ezt az építkezést mi már elkezdtük a lelkekben, az iskolában, az iskola köré szerveződő kulturális szolgáltatásokban. Az értékvesztés évtizedei után újra igényt kell kelteni az emberekben, a való világ hamisgyöngyei helyett meg kell mutatni a valódi értékeket. Erre csak az iskola alkalmas.

Feladatunknak tekintjük, hogy az iskola vegyen részt a nemzeti és állami ünnepek, falunapok, vallási események szervezésében a bejáró diákok falvaiban is. Vigyenek életet az üres könyvtárakba, művelődési házakba, sportkörökbe. Itt már talán soha nem jut pénz soha főállású népművelőre, programszervezőre, de volt idő, amikor tanítók ezt a szerepet úgy látták el, hogy legendás személyiségük a mai napig kisugárzik.

Talán sokan úgy gondolják, hogy ma már a pedagógusok ezt a szerepet nem vállalják, be sem tudnák tölteni. Talán nem mindenki alkalmas erre a misszióra, de hiszem, tudom, magam is ismerem ilyen elhivatott embereket, akik megfelelő társadalmi megbecsülés esetén felnőnének ehhez a feladathoz.

Elnök úr jelenléte, tudatos iskolaválasztása lelkesítő üzenet számunkra!

Talán fordul a szél! Addig is bízunk benne, dolgozunk érte és leszünk még a vidék társadalmának formálói, lesznek diákjaink, lesz iskolánk!

Kétfodonyi szilvaszombat

Augusztus utolsó szombatján ötödik alkalommal rendezték meg Kétfodonyban a Szilvaszombatot, amely az egyik legnagyobb látogatottságú esemény a megyében. 26 csoport vett részt a szilvaételek készítésének versenyében, és alig kevesebben voltak a hagyományörző körök. Maga a falu az ország leglátogatottabb üdülőközségei közé tartozik, köszönhetően a polgármesternek, a mindannyiunk által ismert, cserhátsurányi származású Holes Imrének. Imre erdei iskolájában egyszerre 130 ember tud aludni, és 300 étkezni. Az idén engem kértek fel, hogy tartsak ünnepi beszédet, s mivel ennek herencsényi vonatkozása is volt, mondandómat megosztom olvasóimmal

... Azt hiszem a palócok legkedvesebb és leggyakoribb gyümölcsfája a szilva volt, s szerintem az ma is. Annak idején a herencsényi kertünk végén is ott volt a szilvás, mint minden porta tartozéka. A palócok szilvóriumra bizony felvette a versenyt az ország bármelyik pálinkájával, szemben borainkkal. Az utóbbit is szerették nagyapáink, de a Palócföld határain kívül bajos lett volna velük dicsekedni.

Szóval a palóc pálinkák finomak voltak régen is, egy-egy jó pálinkafőzőhöz bejelentkeztek az igényesebb gazdák még a hetedik faluból is, pálinkáját a városi emberek is keresték, jól megfizették. Ilyen híres főzde volt a herencsényi is, amelyben 40 évig nagyapám főzte a környék legfinomabb szilvóriumát, majd szintén évtizedekig a szomszédunk, Jusztin András. Ők szeptemberben begyűjtötták, és a tavaszi utolsó felöntésig csak karácsony napján aludt ki a tűz az üstjük alatt.

Ahogy ők megteremtették a pálinkafőzés tekintélyét, a parasztemberek igyekeztek a szilvatermesztés színvonalát emelni. A szilvasban 60–70 fa volt, elszórta, mint az erdőben, de alatta a fűvet, különösen gyümölcsérés idején már olyan egyenletesre kaszálták, mint a golfpálya gypét. A lelki szemem előtt ott van ma is kertünk képe, amely Mikszáthhoz hasonlóan a Paradicsomkertre emlékeztet engem. Nem véletlen, hogy nagy békebeli kánikulák idején, a vasárnap ebéd után – amikor már a kútban hűtött hatalmas görögdinnyét is megettük – a hatvanas évek elején-közepén 50–60 fillér volt kilója – kimentünk hűsölni a szilvasba.

A szilvaszombaton 26 főzőcsoport lépett fel

A gyerekek futkároztak, fára másztak, a felnőttek beszélgettek, újságot olvastak, végül a jótékony szunyókálás következett. Talán ez is közrejátszott abban, hogy akkoriban nem ismerték a pánikbetegségeket, senki sem szenvedett például pókiszonyban.

Ha behunom a szemem, ma is látom a ringlószilvafák helyét, aztán a nagy szemű, sárgahúsú veresszilvákét, az apróbb szemű magvaválókét. Ebből volt a legtöbb. Szilvájuk, amikor a kocsnánál megráncosodni kezdett, kiválóan alkalmas volt aszalásra, de lekvárnak is. A duránzi szilva nem volt magvaváló, de különös finom ízet negyven év után is érzem a nyelven tövén. Aztán a kert végében ahol nem kerítés volt, csak garád, sorakoztak a bolondka, vagy lószemű szilvafák. Ezek a hegyre futó legelőt és a kerteket elválasztó ősgyepű bokraival viaskodva ontották mézédese, de nem igazán finom termésüket. Ebből került ki a cefre nagy része.

Ha már a pálinkáról szoltam, a lekvárról is beszélni kell. Ehhez a szilvát nagy szakértelemmel választotta ki az asszony-nép. A lekvárnak szánt szilvafákat nem ráztuk, csak a lehullott szemeket szedtük fel. Vártuk, hogy érjenek, cukrosodjanak. Amikor jól megérték, egy-két rokonasszony segítségével reggeltől hajnalig főztük az udvaron, katlanban, folyamatosan keverve, a szakértő gyerekek által sűrűn kóstolgatva. Különösen az volt finom, ami a katlan oldalára rápirult. Amikor besűrűsödött, szinte megfeketedett. Természetes cukortartalmánál fogva éveket elállt.

A családi legendák közé tartozott, hogy a front közeledtével a mentendő értékek között 3–4 fazék szilvát is elrejtettek nagyszüleim. Ezek a lekvártároló edények nem csak szép mázas cserepek voltak, mint a műparaszi filmekben látható, hanem öreg, gyakran kilyukadt fazekak, vödörök, amikből a sűrű lekvár nem folyt ki. Szóval a lekváros fazekak közül az egyiket az oroszok azonnal megtalálták a pajtában a széna alatt, és a mellette lévő eke sárkaparó ösztökéjével ki is bányászták az edényből. Egy fazékról azonban a nagy felfordulásban még nagymamáék is megfeledeztek, vagy tíz év múlva találták meg. Mindössze a felső megbőrösödött részét kellett lefejtetni, alatta a legfinomabb lekvárt találták. Igaz, csak szilvából készült, nem volt benne színezőanyag, ízfokozó, almapektin, zselatin, speciális befőzőcukor és guárgumi.

Mindezt csak azért mondtam el, hogy ne keressünk a világban értékeket, mert mi olyan kincseket örököltünk őseinktől, aminek a nyomába sem léphetnek a globalizált világ hamisgyöngyei. Nem becsüljük ezt az örökséget, mert rossz szándékú és ízlésű városi emberek falubeli ügybuzgó sameszaikkal meggyőzték elődeinket, hogy a családi birtokhoz, földhöz hasonlóan a kisparaszi lét minden eleme korszerűtlen. Fillérekért adtuk el nagyszüleink bútorait, szőtteseit, ruhadarabjait. Eközben elvesztettük viseletünket, elfeledtük szokásainkat, dalainkat, meséinket, hitünket.

Ez az értékvesztés egész Európában, a Kárpát-medencében, Magyarországon lezajlott, de az

általános leépülés közben maradtak szigetek, végvárok, ahol ez az anyagi és lelki rombolás kevésbé hatott. Mi palócok kihúzzhatjuk magunkat, mert mi a végvárok közé tartozunk. Mi is sokat veszítettünk, de sokkal többet őriztünk meg, mint mások.

Kiemelten dicséret illeti Kétbodony népét, amely évtizedek óta a hagyományőrzésben élen jár. A falu félezernyi lélekszámaához képest most is, a mai napon 24 hagyományőrző csoport 650 tagját hívták meg, látják vendégül. De ez itt nem új szokás, holmi dívat, hiszen már 20–30 évvel ezelőtt is a megye legnépesebb hagyományőrző rendezvényeinek Kétbodony adott otthont.

Ezen a nagy rendezvények egyúttal nemzetiségi fesztiválok is, a magyarok, szlovákok, németek, cigányok dalai, táncai együtt jelennek meg. A róka-lelkű politikusok mindig nagy kedvvel idézik Szent Istvánt, hogy a sok nyelvű ország gazdag és erős. Az első királyunknak azonban a sok nyelv nem idegen befektetőket, olcsó munkakerőnket, és földjeinket kihasználó spekulánsokat jelentett, hanem sokféle, egymásba símuló kultúrát, egymást tisztelő népcsoportot. Mikor itt széttekintünk, megszorítjuk egymás kezét, egymás szemébe nézünk, tudjuk, hogy mire gondolt szent István. Bár gyökereink mások, de közösek értékeink, közösek céljaink és közös a sorsunk.

Magukat rendkívül okosnak tartó, egymást rendszeresen szakértőnek tituláló fővárosi szociológusok, vidékkutatók mindenfélét mondanak rólunk. Ugyancsak sarkos elvárása van vidékkel szemben az értelmiség egy részének is. Van, aki kijelenti, hogy a falu egy elavult történelmi kategória és meg kell szűnnie. Néhány ember kedvéért nem járhatnak vonatok, buszok, nem tartható fenn posta. Más azt akarná, hogy ha évente egyszer, egy hétvégére leereszkedik hozzánk, a tiszta forrás mellett népdalokat énekeljünk neki, aztán hogy az év többi napján mi lesz

velünk, az már nem érdekli. Harcos természetvédők szeretnék kilencedik emeleten született filozófiájunknak alárendelni a vidék lakosságát is, legyen újra őstermészet az egész határ, mint Árpád előtt volt. Szerencsére mindannyiunknál sokkal többen vannak azok, – és most a vendégeinkre gondolok –, akik nagy szeretettel, alázattal tekintenek falvak világa felé, s akiknek szimpátiája, támogatása jövőnk egyik záloga.

A jövőnk másik záloga azonban a mi szemléletváltásunk! Ne keressünk sehol gyámolítókat, megmondó embereket, a sorsunkat mi határozzuk meg. Ismerjük fel értékeinket, nem csak a néprajziakat, a természeti kincseinket, hanem a gazdasági lehetőségeinket is. Ezeket külön-külön nem tudjuk eredményesen használni, de együtt igen.

Azoknak a falvaknak lesz jövőjük, ahol az emberek közösséggé tudnak válni. A közösség azonban nem vásárolható pénzéért, olyan mint a Messiás. Az egymásra utaltság jászlában születik, és a jóra hajló, nyitott szívünk neveli fel.

Amióta világ a világ az ember keresi a boldogság titkát. Minden korban, minden bölcs ember arra a megállapításra jutott, hogy a boldogság nem pénz, nem hírnév, nem hatalom. Az ember akkor boldog, ha olyan közösségben él – lehet ez család, faluközösség, a palóchoz hasonló népcsoport, vagy nemzet –, ahol azonosulni tud sorstársai értékrendjével. Magyarán azonos dolgokról hasonlóan gondolkodnak. Azért látjuk boldogabbnak dédapáink világát, mert boldogabb is volt.

Ne keressük máshol a boldogságot, mert nem találhatjuk meg! Itt vannak barátaim boldog életünk elemei, amik összekötnek minket, közösséggé formálnak minket. Ilyen a szilva is, amely köré egy tehetséges, szorgalmas közösség egy fesztivált szervezett, hogy örülni tudjunk egymásnak, baráti szívekkel leljünk, s jobb lélekkel menjünk haza, mint ahogy ide jöttünk.

Pekár István

Régi nagy pátrónánk

Augusztus 15-e talán legnagyobb vallási ünnepe Palócországnak. Igazi nagy ünnep ez a betakarítást követően, kamrában, padláson a kenyérnek való, lassan beérik a krumpli – a második legfontosabb táplálék félesége Palócföldnek –, már látható, hogy az év második felére is adott ételmezt az Úr a küszködő, dolgos népnek.

Erre a napra újra meszelték a házakat, kisöpörték a porták udvarát, s a legszebb népviseletet ruhájába öltözött minden palóc. Hálát adni ment a Boldogságos Szűz Anyának, akinek mennybemeneletét ünnepli ezen a napon.

Aki teheti életében egyszer, de inkább rendszeresen elmegy hazánk egyik legrégebbi és leglátogatottabb búcsújáró helyére, Szentkútra, hogy régi nagy pátrónánk előtt imádkozva, énekelve adjon hálát, s kérje közbenjárását az Úrnál és szent fiánál hazánk megmentéséért, megóvásáért! Köszönetet mond, hogy segítette az élet küzdelmeiben, a külső és belső ellenségeskedés elviselésében.

Szentkút a legrégebbi búcsújáró helyünk nekünk római katolikusoknak. Szent László királyunk lovának patája nyomából fakadt az a forrás, mely nevét adta: Szentkút. 1091–1092-ben történt ez a csodás esemény a népi hagyomány szerint. 1095–1195 közötti években történt az első testi gyógyulás, amikor a Szűz Anya karján a kis Jézussal megjelent egy verebélyi néma pásztornak, s a Szentkút forrásvizével meggyógyította. Búcsújáró hely lett. 1210-ben építették az első kegytemplomot. 1258-ban már „búcsú kiváltsággal” felruházott kegyhely lett. 1400-ban IX. Bonifác pápa a kegyhelynek azt a búcsút engedélyezte, amit csak Assisiben lévő „Porcinkula” templomban lehetett elnyerni.

Sok búcsújáró hely volt az országban, de többségük lassan elveszítette látogatottságát, de Szentkút nem. Erdő Péter bíboros, prímás 2006-ban ünnepélyesen kihirdette Szentkút nemzeti kegyhelyé válását.

Szentkút a palócok fő búcsújáró helye

A palóc ember Istenszeretete, hite Krisztusban, s Szűz Máriában olyan, mint ragaszkodása a hazához, a szülőföldhöz, a családjához, a mindennapi munkához, az emberi tisztességhez és becsülethez. Ezért élő hely Szentkút a mai napig.

Országunk ma nagy veszélyben van. A magyarság sorsa, a haza sorsa kérdőjeleződik meg naponta, s ezért zarándokol el oda megint egyre több palóc, s ezért zarándokolnak el oda a herencsényiek is, mert tudják, hogy „Bánatunkban, örömnünkben, jóban, rosszban csak ezt zengem, Üdvözlégy Szűz Mária, Üdvöz légy Szűz Mária.”

„Hozzád fohászunk, segítő pátrónánk, mikor bús gyászban ül szegény hazánk.”

Kalmár Ildikó

– *Mesélne nekünk a gyermekkoráról?*

– Hát persze. Egyedüli gyerek voltam. Édesanyám nehezen szült meg. Óvodába nem jártam, mert még nem volt. Iskolába Liszkópusztán jártam 6 osztályt és 3 ismétlődő osztályt. A 3 ismétlődő minden héten csütörtökön volt. Ekkor beszéltünk a 6 év alatt tanultakról. Az iskola az uradalomé volt és az én gyermekkoromban 40 liszkói gyerek járt oda. Ennek a sok diáknak csak egy tanítója volt Switanna Teréz, aki mindig megkövetelte, hogy jók legyünk. Azért voltak rossz gyerekek is, ők nádpálcával kaptak a kezükre.

– *Említette, hogy az iskola az uradalomé volt. Mi volt ez az uradalom?*

– Az uradalom? Liszkón nem gazdálkodók éltek, mint Herencsényben, hanem a földet gróf Teleki Tibor birtokához tartoztak. Ő

Elmerült atlantiszunk

Olykor Liszkóról álmodom

Majd minden ember ismeri Atlantisz legendáját. A görög Platón által megálmodott szigetet korának leggazdagabb és legműveltebb polgárai lakták, de egy napon nyomtalanul elsüllyedt a tengerben. Atlantisz azóta is a csak emlékként megmaradt, végleg elpusztult értékeket jelenti. Nekünk herencsényieknek ilyen elmerült atlantiszunk Liszkó, amelyről minden egykori lakója jószívvel emlékezik. Ezúttal özvegy Majdán Jánosné, Kozma Mari nénit kérdeztük, aki 1927. december 26-án született Liszkópusztán.

nem lakott Liszkón, az úr a pusztán Borsiczi Elemér intéző volt. Neki dolgozott édesapám is. Postás volt. Én meg már 8 évesen a lovát vezettem. Nagyon sokan dolgoztunk nála cselédként. Kapáltuk a háztájit, utána meg mentünk napszámba.

– *Mára szinte semmi nem maradt az uradalomból. Milyen volt, milyen házakban laktak?*

– Az uradalomnak volt több hosszú cselédháza és abban min-

den család kapott egy szobát és egy nyárikonyhát. Ebben az egy szobában annyian laktak, ahányan voltak. Előfordult, hogy egy családban tizenkét gyerek is volt, de általában 7–8 gyerekkel éltek abban a kis szobába. Mi csak hárman laktunk benne.

– *Hogyan töltötték az estéket?*

– Minden este összegyűltünk valamelyik háznál, fontunk, beszélgettünk, meséltünk és énekeltek. A lányoknak vigyázniuk kellett, mert jöttek a legények, és ellopták az orsót. Csak csókért cserébe adták vissza.

Kozma Mari néni fiatal menyecskeként

– *Mikor házasodott meg?*

– Én 16 évesen mentem hozzá a férjemhez, aki Herencsényben lakott, de Kiskérbe járt a bányába dolgozni. Így ismerkedtünk össze. Mi az orosz időbe házasodtunk meg, mert a férjem nagyon féltett az oroszoktól. Nem alaptalanul, mert egyszer templomba menet menyasszony fővel el akartak robotra vinni. Szerencsére volt ott egy gyerekképző orosz katona, aki tudott egy kicsit magyarul is, ő nem engedte, hogy elvigyenek. Nekem a háború miatt nem nagy lagzim volt, talán húszan voltunk, és csak a templomba tartottuk.

– *Gyerekek született?*

– Igen, született egy kislányunk, de hathetesen meghalt. Utána már nem született több kisbabánk, pedig a férjem nagyon szeretett volna.

– *Hova jártak templomba?*

– Herencsénybe jártunk templomba, gyalog és csoportosan. Mindig együtt jöttünk-mentünk. Minden szentmisén ott voltunk. Az uradalom jól fizette a cselédeket, nagyon sok templomos ruhánk volt, így tudtunk válogatni belőle.

– *Volt valami emlékezetes, mára elfeledett szokás, babona annak idején?*

– Persze, több is volt, most egy jut eszembe. A lányok szokása volt, hogy karácsonykor édesapánk felszúrta a villájára egy mákosgubát, mi azt levettük, majd kiszaladtunk vele az útra. Széttékinítettünk, az első férfit figyeltük. Úgy gondoltuk, hogy úgy fogják hívni a férjünket is, ahogyan őt keresztelték.

Köszönjük Mari néninek a beszélgetést, hogy megismertetett minket egy számunkra már elképzelhetetlenül távoli világgal. Kívánunk neki jó egészséget, és hogy még nagyon sokáig áldomjon szeretett Liszkójáról.

Szedlák Dorina, Oláh Kitti

Soha nem volt lámpalázam

Teréz néni életéről mesél

Herencsény országosan ismert lakója Bartus Józsefné Szandai Teréz. A népművészet mestere, a Palócföld örökös mesemondója, a Hagyományörző Népdalkör alapító tagja. Teréz néni ezúttal nem ismert meséit mondja el, hanem saját életéről, különleges képességéről mesél.

– *Mikor alakult ki a vonzódása a mesélés, a szereplés iránt?*

– Már gyermekkoromban is szerettem hallgatni a meséket a nagyszülőktől, szülőktől. Ezeket aztán gyorsan meg is tanultam, hogy én is el tudjam mondani másoknak. Első nyilvános szereplésem 5–6 éves koromban lehetett. Egy március 15-ei ünnepségen egy verset szavaltam el. Amióta az eszemet tudom, szerettem mesélni a gyerekeknek, a vendégeknek. Énekelni is nagyon szerettem, 1969-ben tízedmagammal alapítottuk a Hagyományörző Népdalkört.

– *Mikor vette észre, hogy már nem csak egy mesélőkedvű herencsényi parasztasszony?*

– Amikor egyre több helyre hívtak, több híres ember felkeresett, és részükről bátorítást szóbeli elismerést kaptam. Ezek már az énekkar megalakulása után voltak.

– *Sok ismert emberrel találkozott, sok helyen megfordult élete során...*

– Az első híres ember, akinek mesét mondtam dr. Manga János néprajzkutató volt. Találkoztam Szombathy Viktor íróval, aki több mesét is kért már tőlem. Végh József tanár leírta egy-két mesémet *Sisa Pista* című könyvében. Jól ismerem Nagy Zoltán énektanárt és mesekutatót. Léptem már föl színészekkel, énekesekkel, például Mádi Szabó Gáborral a Duna Televízió egyik karácsonyi egész napos műsorában és Mackó Máriával. Jártam Szege-den a ferenceseknél, Vácon a piaristáknál, Budapesten az Erkel és József Attila Színházban. Több salgótarjáni néprajzkutató is fölkeresett már, akik filmet is készítettek rólam. Mesekutatók DVD-t adtak ki rólam és lányomról. Végül, de nem utolsó sorban találkoztam Orbán Viktorral, volt miniszterelnökünkkel is.

– *Melyik volt a legérdekesebb szereplése?*

– Volt szerencsém ellátogatni a vakok illetve a mozgáskorlátozottak intézetébe is, ami azért volt érdekes, mert ott fogadtak engem a legnagyobb szeretettel. Csodálatos volt, ahogy átöleltek és kérték, hogy vigyem haza őket! – emlékezik Teréz néni a megható találkozásra, s mindig nevető szeme egy pillanatra bepárásodik.

– *Milyen versenyeken szerepelt és milyen díjakat kapott?*

Több díjat is nyertem már életemben: az elsőt 1988-ban. Ez volt az első *Nívódíj*, majd ezt követte egy évvel később a második. 2002-ben megkaptam a *Népművészet mestere* címet Görgy Gábortól, majd 2007-ben *Örökös mesemondó*-díjat kaptam a balassagyarmati Palóc mesemondó versenyen. Több versenyen is szerepeltem, ilyen volt az Országos mesemondó verseny, amelyre nem akartam elmenni, mert én csak egy egyszerű paraszt asszony vagyok, de megérte, mert itt is díjazott lettem. 2004-ben kiadták könyvem *A herencsényi mesemondó* címmel. A könyv 128 mesét tartalmaz. Az idén Turán jártam, ott is szép sikerem volt.

– *Van lámpaláza a versenyeken vagy a különböző fellépéseken?*

– Nem, nekem soha nincs lámpalázam. Engem az buzdít, minél nagyobb a közönség, nem ijedek meg tőlük. Bármikor tudok mesélni, nem kell felkészülnöm.

– *Mindig tanul új meséket vagy csak a régieket mondja?*

– Eszembe jutnak új történetek, persze amik régen történtek. Nagyon szeretem a vallásos történetek is, például amik Szent Péterről szólnak.

Teréz néni sok örömet lel mester-ségében, a mosolygó szemek találko-zása egy-egy előadása során nagy boldogsággal tölti el őt. Híres tudománnyát lánya, Petrovecz Lászlóné szeretné folytatni. **Lukács Rita**

A rómaiaknál a mai augusztus az esztendő hatodik hónapja volt, Sextilisnek, hatodiknak nevezték. Krisztus előtt 7-ben Augustus császár naptárrendezést hajtott végre az időközben felszaporodott szökőnapok miatt. Akkor változtatta meg a hónap nevét. Mivel életének legtöbb szerencsés eseménye ebben a hónapban történt, saját nevével jelölte meg.

A szőlőtermesztéshez sok tapasztalat és nagy odafigyelés szükséges. Nem csoda hát, hogy a hozzá kapcsolódó babonák szinte az egész esztendőt végigkísérték. Augusztusban például úgy tartották, hogy Szent Péter napján gondos szőlőgazda nem dolgozott, még csak nem is járhatott a szőlőben, mert a szemek mind lehullottak volna a fűről.

Az augusztus 15. és szeptember 8. közötti időszakot a „két boldogasszony közé”-nek nevezték, és igen alkalmasnak tartották némely asszonyi munkák elvégzésére. Ilyenkor ültették például a tyúkokat, hogy azok biztosan az

Jeles napok augusztusban

összes tojást kiköltésük. Az ebben az időszakban tojt tojásokat külön gyűjtötték, mésszel beszórták, mert úgy tapasztalták, ezek sokkal tovább elállnak.

Nagyboldogasszony napjához több érdekes tiltás és javallat is kötődik. Ezen a napon Mária mennybemenetelét ünnepli az egyház. Nagyboldogasszony napja sokféle

búcsúnap. Voltak vidékek, ahol tilos volt a sütés, mert azt tartották, ilyenkor könnyen kitör a tűz a kemenéből. A moldvai magyarok e napon mindenféle virágot, gyógynövényt szenteltek, hogy majd ezzel füstöljék a betegeket. A Drávaszögben azt tartották, hogy ezen a napon keresztet kell vágni a gyümölcsfába, hogy egészséges legyen, és sokat teremjen. Időjárására is figyelni kellett, mert derült idejével jó gyümölcs és szőlőtermés híret súgta. Még egy furcsa tilalom: „Asszony népnek e naptól tilos a folyó vízében fürödni!”.

Augusztus 20-a államalapító királyunk ünnepe. Mária Terézia 1774-ben országos üneppé nyilvánította. Első alkalommal 1818-ban rendeztek ünnepélyes körmenetet, Szent István jobbának a tiszteletére. Augusztus huszadika az új kenyér ünnepe is. A beregi Tiszaháton úgy tartják, hogy István napkor mennek el a gólyák.

Általánosan elterjedt, hogy Bertalan az őszi kezdőnapja. E napból jósoltak az őszi időjárásra. Augusztus 24-én számos szűcs és csizmadia mondott köszönetet védőszentjének tudományáért és fohászkodott munkája megsegítéséért. A Bertalan napkor köpült vajnak gyógyító erőt tulajdonítottak. Ha egy kanállal a búzába tettek belőle, nem esett bele a féreg.

Varga Judit

Elfeledett ételeink

Étkezési, ételkészítési szokások

Pontos és általánosan betartott heti étrendet nem lehet leírni, de az ételeknek mégis volt egy bizonyos, kialakult szokása, hogy melyik napon milyen ételt főztek:

Hétfőn általában a vasárnapi maradékot ették, vagy tésztát főztek. Ha hétfőn tésztát főztek, akkor kedden bab volt, szerdán krumpli, csütörtökön káposzta, pénteken tészta, esetleg bab, szombaton rántott leves vagy tészta. Szerda, péntek és vasárnap volt a húsos nap, de ezt csak a gazdagabbak tudták betartani. A szegényebbek csak vasárnap és a nagy mezőgazdasági munkák idején engedhették meg maguknak a húsos ételek fogyasztásának „luxusát”. A füstölt húst káposztába, babba, krumplibba főzve fogyasztották.

Tavasszal, amikor a mezei vagy erdei munkák megindultak, már négyszer ettek naponta. Sőt sok családnál a reggeli is két részletben volt. Fél 6 és 6 óra között volt a kis früstük, 8 órakor a nagy früstük, amely szalonnából, sült paprikából és tojásból állt. Ha a mezei munkák miatt nem volt idő a főtt étel elkészítésére, akkor hideget ettek: szalonnát vagy füstölt hajat kenyérral. Uzsonna délután 4 óra körül volt, szalonna, kenyér. A vacsora este 8 óra után a déli maradék volt, vagy aludtjei hagymával. Ha ebédre hideget ettek, akkor vacsorára főztek meleg ételt.

Aratáskor a Barkóságban – de más palóc településeken is – igyekeztek tartalmas húsos ételt főzni, mert az aratás a legnagyobb és legtöbb erőt kívánó munka. Ilyenkor babot főztek füstölt hússal, vagy marhahús-levest csirkepörkölttel, utána túros lepényt. A cséplés hasonló tartalmas ételt kívánt.

Az otthon megfőzött ételt a család egyik nőtagja, vagy a gyerek vitte ki a mezőn dolgozóknak.

Ambrózi Erzsébet

Tormakáposzta

(Szilvásvárad)

Kora tavasszal használták régen a tormalevelet, amikor friss káposzta még nem volt.

Hozzávalók: sertéshús, gersli (hántolt árpa), tormalevél, fokhagyma, só, szemes bors, tejföl.

A kockára vágott sertéshúst sóval, borssal ízesített fokhagymával vízben félpuhára főzzük, hozzátesszük a csíkokra vágott, megmosott tormalevelet a gerslivel együtt, és készre főzzük. Zsíros rántással berántjuk és tejföllel leöntve tálaljuk.

Sikereink

A Hagymányórzó Népdalkör Balassagyarmaton

Nagy sikerrel szerepelt Hagymányórzó népdalkör és a Tiszavirág együttes az elmúlt hetekben. A **Hagymányórzó Népdalkör** augusztus 20-án Balassagyarmaton, a volt vármegyeházán megrendezett nemzeti ünnepen vett részt. A város lakossága közösen emlékezett az államalapítás évfordulójára az erdélyi magyarok és románok, lengyelek, németek, olaszok, felvidéki magyarok és szlovákok, kárpátaljaiak testvértelepüléseiről érkező vendégekkel. Hagymányórzó Népdalkörünk a Szent István korát idéző és az új kenyér ünnepét magasztaló dalokból álló műsort adott elő. Műsorukat követően *Medvác Lajos* polgármester, *Molnár Zsigmond* református lelkész és *dr. Stella Leontin* kanonok mondott ünnepi beszédet. A látványos herencsényi népviseletbe öltözött asszonyaink megjelenésükkel is méltán vívták ki az ünneplők elismerését. Köszönjük asszonyainknak, hogy részvételükkel hozzájárultak Herencsény község jó hírnevének ápolásához!

Információink szerint augusztus 18-án a *Rimóci Falunapon* mindkét csoportunk fellépett, augusztus 25-én *Kétfodonyban* a Hagymányórzó Együttes volt jelen. Augusztus 28-án *Szandaváraljára*, falunapi ünnepre hívták a **Tiszavirág együttest**. Szeptember 9-én *Cserháthalápon* lép fel a Tiszavirág. Itt szüreti mulatság és falunapi ünnep lesz. Szeptember 20-án a *pásztói megyenapon* előreláthatólag mindkét együttesünk fellép.

Ambrózi Erzsébet

Augusztusban őket ünnepeltük

Augusztus 2.	50 éves	Hajdú Jánosné Herczeg Ilona	Petőfi u. 32.
Augusztus 9.	65 éves	Babcsán Andrásné Tóth Anna	Petőfi u. 28.
Augusztus 11.	10 éves	Brezovszki Mercédesz	Kossuth u. 130.
Augusztus 12.	15 éves	Rácz-Kökény Zseraldin	Petőfi u. 3.
	20 éves	Petor Péter	Bajcsy u. 5
Augusztus 24.	50 éves	Fábiánné Kristók Margit	Dózsa u. 3.
Augusztus 25.	50 éves	Petor Péter	Bajcsy u. 5.
	60 éves	Szalai János	Béke u. 32.

Isten éltesse minden születésnapját ünneplő herencsényi polgártársunkat!

Múlnak a gyermekévek...

Idén érettségiztek:

1. Kalocsai Enikő → Mikszáth Kálmán KÉVIG Középiskola, Balassagyarmat
2. Lukács Rita → Szent-Györgyi Albert Gimnázium, Balassagyarmat
3. Mezőhegyi Csaba → Balassi Bálint Gimnázium, Balassagyarmat
4. Szlobodnyik Alexandra → Szent-Györgyi Albert Gimnázium, Balassagyarmat

Idén szereztek diplomát:

1. Horák Kinga → Károly Róbert Főiskola, Pénzügy szak, Gyöngyös
2. Jusztin Anett → Zsigmond Király Főiskola, Humán-erőforrás menedzser szak, Budapest
3. Varga Zita → Eszterházy Károly Főiskola, Történelem szak, Eger

Az érettségizők közül továbbtanulnak:

1. Kalocsai Enikő → Károly Róbert Főiskola, Kereskedelem-marketing szak, Gyöngyös
2. Lukács Rita → Szegedi Tudományegyetem, Rekreáció-egészségfejlesztés szak, Szeged
3. Mezőhegyi Csaba → Szent István Egyetem, Gépészmérnök szak, Gödöllő

Szívből gratulálunk az elért eredményekhez! A tovább tanuló diákoknak pedig sok sikert kívánunk a következő évekre!

Pszota Csilla

† Halottaink

Augusztusban nem született gyermek Herencsényben, viszont három testvérünket veszítettük el.

Augusztus 17-én Salgótarjánban elhunyt **Tácsik Andrásné (Teplánszki Teréz)**. Született 1921. október 7-én. 86 évet élt.

Hosszas betegség után augusztus 18-án Balassagyarmaton elhunyt **Paulik Mihály**. Született 1941. december 15-én. Élt 65 évet.

Augusztus 22-én elhunyt **Baráth Istvánné (Hevér Margit)**. Született 1925. december 2-án. 81 éves korában érte a halál.

Nyugodjanak békében!